

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

2.1 Kyrkomiljön

Bergviks kyrka ligger anmärkningsvärt vacker invid sjön Bergviken. Kyrkan tillkom på initiativ av bruket samt genom en donation och invigdes 1915. Kyrkan ligger mellan industriorterna Bergvik och Vannsätter. Strax öster om kyrkan och kyrkogården finns en samlingslokal som tillkom 1916 genom en donation av industrimannen Carl-Fredrik Liljevalch som var delägare i Bergviksbolaget. Byggnaden kallas för samstugan och ägdes av bruket men har på senare år övertagits av församlingen. Den används som församlingshem men även för andra evenemang. Prästgården finns några kilometer bort i samhället Bergvik. Kyrkan ligger vid Bergvikens strand och är omgärdad av en skogskyrkogård. Kyrkan är uppförd 1914-15 och invigd den 6 juni 1915 av ärkebiskop Nathan Söderblom. Behovet av en egen kyrka i den västra delen av Söderala socken var påtagligt. Befolkningen i Bergvik hade vuxit snabbt till följd av att samhället blivit en expansiv industriort. Bergviks församling bildades i samband med kyrkobygget.

2.2 Kyrkan

Kyrkans ritningar är utförda av Fredrik Falkenberg i Stockholm. Kyrkan är byggd i tegel, den är putsad och utvändigt avfärgad i en ljus gul nyans. Den står stadigt på en oputsad sockel i natursten. Kyrkan har ett spetsigt torn i väster som är klätt med spån. I bottenvåningen av detta finns vapenhuset. I öster är koret utbyggt och sakristia finns i sydväst. Fönstren är mjukt spetsiga i överkant och har spröjsar i mjuka rundade jugendformer, fönstren är blyspröjsade med små rutor. Hela kyrkan är byggd vid samma tidpunkt och tydligt byggd i tidens anda. Här finns en blandning av jugend och nationalromantik. Inspirationen är bland annat hämtad från äldre svensk byggnadstradition. Naturmaterial värderades högt och naturen är en viktig inspirationskälla.

Interiören är även den enhetlig från byggtiden. Väggarna är vitputsade och koret med triumfbågen och fönsternischerna är rikt dekorerade. Korets väggar är täckta med målningar med ett repeterande mönster och ger nästan intryck av en tapet. Kalkmålningarna är utförda av Yngve Lundström som gjorde en mängd arbeten i kyrkor runt om i Sverige. Målningarna är rent dekorativa och inte figurativa. De är mycket typiska för den nationalromantiska stilen.

Snickerierna i interiören är enhetliga, utom orgelfasaden som kommer från Jämtland och är i barockstil från 1700-talet. Altaret är ett enkelt träaltare, ovanför det finns korfönstret som tjänstgör som altartavla. Det målade fönstret som tillhör originalinredningen har ett motiv som föreställer två hjortar vid en brunn. Motivet har anknytning till Psaltarordet ”Såsom hjorten trängtar till Vattenbäckar, så trängtar min själ efter dig, o Gud” Altaringen, predikstolen, bänkinredningen och läktarfronten är målade i en blå kulör med förgyllda och ådringsmålade detaljer. Samtliga snickerier har en enkel och sparsmakad utformning utan onödig utsmyckning. Det är typiskt för det tidiga 1900-talet. Bänkarna målades om i originalkulör i samband med restaureringen 1983-84 och övriga målade snickerier bättringsmålades vid samma tidpunkt. Läktaren har samma typ av snickeri och färgsättning.

Takkonstruktionen är mycket speciell och består av betsade brädor med skulpterade detaljer. Här finns de fyra evangelisterna avbildade. Valvets utformning och dess utsmyckning knyter

an till tidens nationalromantiska strömningar. Här märks vurmen för forntiden. Takets nedre del är dekorerade med enkla mönsterbårder.

Under slutet av 1970-talet byggde man in utrymmet under läktaren och inredde där vaktmästarutrymme och brudkammare. Åtgärden är underordnad kyrkorummet och påverkar inte upplevelsen av rummet. 1996 tog man av utrymmesskäl bort två bänkrader längst bak i kyrkorummet.

2.3 Kyrkogården

Kyrkogård är en skogskyrkogård där höga furor finns bland gravvårdarna i den sluttande terrängen. Kyrkogården har utvidgats i två omgångar under 1900-talets första hälft. Staketet av järn tillkom 1958 och ersatte då ett enklare staket av wire. Det verkar som om det innan det wirestaketet fanns ett staket på trästolpar med järntråd mellan. Längst ner mot sjön finns en bit av wirestaketet bevarat. På kyrkogården finns en koleragrav från 1866 med en minnessten rest av pastoratet år 1953

2.4 Bårhuset

Bårhuset är uppfört samtida med kyrkogården. Det är nedgrävt i slänten och har en murad fasad av gråsten. Byggnaden är ovanför porten prydd med ett kors som även det är av gråsten. Man har problem med vatten som tränger in i byggnaden och därför används inte byggnaden längre. Byggnaden är mycket tidstypisk för den nationalromantiska tiden. Här märks vurmen för det naturliga.

2.5 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkan är mycket tidstypisk med en blandning av jugend och nationalromantik. Den är mycket ovanlig för området och synnerligen välbevarad både exteriört och interiört. Kyrkan är omgärdad av en kyrkogård med skoglig karaktär som är samtida med kyrkan, den har dock utvidgats under flera tillfällen. Kyrkan är tillsammans med kyrkogården en väl genomarbetad helhet som tillkom vid samma tidpunkt. Det är av yttersta vikt att kyrkan och kyrkogården bevaras och behandlas som en helhet och att man iakttar stor försiktighet vid kommande restaureringar. Även interiören är enhetlig och de förändringarna som är gjorda som läktarunderbyggnaden är underordnad originalinteriören. Interiören uppfattas som en utpräglad jugend/ nationalromantisk inredning. Tidsandan som innefattar vördnad för naturen och förkärleken till de naturliga materialen syns tydligt tillsammans med inspirationen från den nordiska historien med bland annat stilelement från vikingatiden.

Att särskilt tänka på vid användning och förvaltning av kyrkoanläggningen och byggnaderna

- Byggnadens enhetlighet med den välbevarade interiören och exteriören är ytterst bevarandevärd. Den är mycket ovanlig i området och har ett högt kulturhistoriskt och konstnärligt värde.
- Hela interiören med originalsnickerierna och originalmålningarna har ett mycket högt kulturhistoriskt värde och det är av yttersta vikt att den behandlas med stor varsamhet och att den behandlas som en helhet.
- Kyrkogården med sin skogliga karaktär i den kuperade terrängen där höga furor finns bland gravvårdarna. Det är viktigt att den prägel bevaras och att man aktivt arbetar med originalväxtmaterial när växtlighet måste förnyas.
- Kyrkomiljön har ett högt upplevelsevärde med sin natursköna placering och kyrkogårdens utformning med stigar, växtligheten och omgärdningen.

2.7 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA): Handlingar rörande Bergviks kyrka.

Muntlig källa: Tomas Cedendahl, kyrkvaktmästare

Länsstyrelsen Gävleborg, Kulturmiljö ärendearkiv

Kilström, B I: Bergviks kyrka. Uppsala 1979.

Carlsson, S L: Sveriges kyrkoglar. Lund 1973.